

Володимир Шалімов

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки,
Донецького державного університету внутрішніх справ МВС України,
м. Кропивницький, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ В РЕГЛАМЕНТАХ ЄС ТА ЙОГО ІНТЕГРАЦІЯ В БЮДЖЕТНУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІ

Принцип надійного фінансового управління та продуктивності, який реалізований в регламентах ЄС [1] вимагає врахування таких трьох принципів: принцип економії, який вимагає, щоб ресурси, які використовує відповідна установа Союзу для здійснення своєї діяльності, були доступні вчасно, у відповідній кількості та якості та за найкращою ціною; принцип ефективності, який стосується найкращого співвідношення між використаними ресурсами, вжитою діяльністю та досягненням цілей; принцип результативності, який стосується ступеня досягнення поставлених цілей завдяки виконаній діяльності.

З іншого боку, даний принцип акцентує увагу на продуктивності при використанні асигнувань, а саме: цілі для програм і заходів повинні бути встановлені заздалегідь; мають бути встановлені конкретні, вимірні, досяжні, релевантні та обмежені в часі цілі (фактично – Smart-цілі), а також визначені релевантні, прийнятні, надійні, прості та надійні показники; прогрес у досягненні цілей повинен контролюватися за допомогою показників ефективності; прогрес у досягненні цілей та проблеми з досягненням цілей повідомляються Європейському Парламенту та Раді. Аналізуючи застосовані підходи, можна побачити чіткий акцент на використанні Smart-підходу, контролю та моніторингу, прозорості та публічності.

Що стосується контролю, то принцип надійного фінансового управління та продуктивності вимагає наявність попереднього та ретроспективного оцінювання, якому мають підлягати програми та заходи. Попередні оцінки, що підтримують підготовку програм і заходів, повинні ґрунтуватися на доказах ефективності пов'язаних програм або заходів, економічного, екологічного або соціального впливу. Ретроспективне оцінювання передбачає оцінку ефективності програми чи діяльності, включаючи такі аспекти, як результативність, результативність, узгодженість, відповідність та додану цінність для ЄС.

Особливий акцент робиться на необхідності супроводження фінансовим звітом (як інструменту контролю, моніторингу, публічності та прозорості) будь-якої пропозиції чи ініціативи, навіть поправки до них. Важливою складовою таких фінансових звітів є оцінка ризиків та заходів щодо їх зменшення: щоб зменшити ризик шахрайства, порушень і недосягнення цілей, фінансовий звіт повинен надавати інформацію про встановлену систему внутрішнього контролю, оцінку витрат і вигод від засобів контролю, які передбачає така система, а також

оцінка очікуваного рівня ризику помилки, а також інформація про існуючі та заплановані заходи запобігання та захисту від шахрайства.

Окрема увага в принципі надійного фінансового управління та продуктивності приділяється ефективному та результативному внутрішньому контролю виконання бюджету.

Для цілей виконання бюджету внутрішній контроль повинен застосовуватися на всіх рівнях управління та повинен бути призначений для забезпечення розумної впевненості щодо досягнення наступних цілей: ефективність, результативність та економічність діяльності; достовірність звітності; захист активів та інформації; попередження, виявлення, виправлення та подальші дії щодо шахрайства та порушень; адекватне управління ризиками, пов'язаними з законністю та регулярністю базових операцій, беручи до уваги багаторічний характер програм, а також характер відповідних платежів.

Підкреслюється, що ефективний внутрішній контроль має базуватися на передовій міжнародній практиці та включати, зокрема, такі елементи: розподіл завдань; відповідну стратегію управління ризиками та контролю, яка включає контроль на рівні отримувача; уникнення конфлікту інтересів; адекватні журнали аудиту та цілісність даних у системах даних; процедури моніторингу ефективності та ефективності; процедури подальших дій щодо виявлених недоліків внутрішнього контролю та винятків; періодична оцінка належного функціонування системи внутрішнього контролю.

Окремо акцентується увага на необхідності врахування таких складових у функціонуванні ефективного внутрішнього контролю: впровадження відповідної стратегії управління ризиками та контролю, координованої відповідними учасниками ланцюжка контролю; доступність для всіх відповідних учасників ланцюга контролю результатів проведеного контролю; довіра, у відповідних випадках, до декларацій керівництва партнерів із впровадження та до незалежних аудиторських висновків, за умови, що якість основної роботи є адекватною та прийнятною та що вона виконана відповідно до узгоджених стандартів; своєчасне застосування коригувальних заходів, включаючи, у відповідних випадках, переконливі покарання; чітке та недвозначне законодавство, що лежить в основі відповідної політики, включаючи основні акти щодо елементів внутрішнього контролю; усунення множинного контролю; покращення співвідношення витрат і вигоди від контролю.

Принципи управління як важливі принцип бюджетного процесу розпорочені між іншими принципами бюджетної системи України в Бюджетному кодексі України [1] (серед яких виділено такі, як принцип єдності бюджетної системи України; принцип збалансованості; принцип самостійності; принцип повноти; принцип обґрунтованості; принцип ефективності та результативності; принцип субсидіарності; принцип цільового використання бюджетних коштів; принцип справедливості і неупередженості; принцип публічності та прозорості) і варто перейняти досвід ЄС щодо його чіткого виокремлення і введення єдиного принципу «надійного фінансового управління». Логіка цієї пропозиції полягає в тому, що варто робити акцент саме на управлінні державними та місцевими фінансами або на бюджетному

менеджменті на державному та місцевому рівнях. Адже сама по собі бюджетна система функціонувати не може, важливим є надійне фінансове управління бюджетною системою. В контексті цього, наприклад, варто зауважити, що питання контролю та аудиту в Бюджетному кодексі України розглядаються лише з точки зору висвітлення суб'єктів контролю та їх повноважень, а також об'єктів. З іншого боку, недоліком Фінансового регламенту є те, що в тлумаченні принципу надійного фінансового менеджменту акцент робиться на загальних правилах управління, а не на конкретних вимогах економічного розвитку. Тому вводячи цей принцип – принцип надійного фінансового управління за досвідом ЄС – варто відійти від загальних правил менеджменту, а конкретизувати їх в контексті управління саме бюджетною системою.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 15.04.2025).
2. European Commission, Directorate-General for Budget. Financial regulation applicable to the general budget of the Union : July 2018, Publications Office. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2761/816722> (дата звернення 15.04.2025).

Максим Загреба

кандидат економічних наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час повномасштабної війни, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, економіка України зазнала масштабних змін.

Падіння ВВП. У 2022 році ВВП України скоротився приблизно на 29,1% — найбільше падіння в історії незалежної України. Основні причини: бойові дії, руйнування інфраструктури, втрата територій, зниження експорту, релокація бізнесу, мобілізація населення.

Руйнування інфраструктури та промисловості. Зруйновано або пошкоджено тисячі об'єктів: дороги, мости, підприємства, енергетичні об'єкти. Особливо постраждали металургія, хімпром, агросектор (особливо в південних регіонах). Частина підприємств була релокована на захід України або закрита.

Зростання державних витрат на оборону. Частка витрат на оборону в бюджеті виросла до понад 40%. Інші сфери — освіта, медицина, інфраструктура — отримали менше фінансування.

Зміна структури бюджету. Значна частина бюджету фінансується за рахунок міжнародної допомоги (США, ЄС, МВФ). Збільшення державного боргу, як зовнішнього, так і внутрішнього.